

Cassià Maria Just, Ex-abat de Montserrat

"Déu ens ha donat la ment i el cor per fer-los servir, no només per obeir el que diguin els capellans"

Antoni Bassas

MONTSERRAT

El programa 'El matí de Catalunya Ràdio' va emetre dimecres passat (10 de maig de 2000) una entrevista amb el pare Cassià Just, que va ser abat de Montserrat durant 22 anys, del 1966 al 1988.

Publicat al diari AVUI www.avui.cat

"Molta gent em va agrair que hagués dit que em feia por la mort"

"El més enllà és tan misteriós que hi crec; confio en Déu, però no entenc res"

Fa escassament dos mesos que l'han operat del cor. Malgrat estar encara convalescent, Cassià Just diu que se sent més fort després d'haver passat aquest tràngol. Ara es troba bé i ens ha volgut rebre després d'estar força temps apartat dels mitjans de comunicació.

A.B. Potser amb la fe, operacions tan serioses com aquestes s'afronten amb més serenitat o més tranquil·litat.

C.J. Jo penso que els creients tenim les mateixes reaccions psicològiques i humanes que els altres que no són creients. Potser sí que el fet de tenir una referència ferma, saber-se acollit i estimat, et dona una certa serenitat, però jo tenia molta por d'entrar al quiròfan, és clar.

A.B. Por de morir-se?

C.J. Sí. M'agrada la vida i llavors doncs és... El més enllà és tan misteriós que hi crec; confio en de Déu, però no entenc res.

A.B. A algú el pot sobtar molt sentir això en boca d'un abat de Montserrat.

C.J. Una vegada que ho vaig dir a la Montserrat Roig ja em van renyar. Em van dir: "Vostè ha donat mal exemple", però en canvi hi va haver molta gent que em van agrair que hagués dit que em feia por la mort, perquè és la veritat.

A.B. Qui el va renyar?

C.J. Diversa gent, em sembla que hi havia algun capellà i..., monjos no o potser no es van atrevir, perquè jo llavors era abat. Però gent que em van dir: "Hauria hagut de donar més bon exemple". En canvi una velleta de vuitanta anys recordo que em va dir: "M'ha consolat molt, perquè també tinc por. Digui'm com s'ho fa per superar aquesta por". I li vaig enviar un escrit sobre la mort que havia fet, i ella en va fer fotocòpies per a totes les seves amigues. Em va fer molta il·lusió.

A.B. Doncs fem fotocòpies radiofòniques. Digui'm com ho ha fet per superar aquesta por a la mort.

C.J. Bé, penso que, mirat humanament, la mort no és el més dur de la vida. Els metges t'ho diuen i les experiències dels que han estat en el trànsit de la mort. Hi ha estudiat una sèrie de casos per una doctora, Elisabeth Kübler-Ross. Fa impressió veure com psicològicament la gent té una gran pau en el moment de la mort i passen per un túnel i veuen una gran llum.

Això es repeteix en molts casos. Aleshores, dius... I la medicina, cada vegada més, fa que es practiqui una eutanàsia passiva, que és la que jo crec que té sentit i que no deixa patir gaire. Més aviat el patiment és la solitud, la solitud certament que és dura i després l'interrogant del futur. Ara: és aquí on intervé la fe. La fe per mi és confiar en Déu.

A.B. *Quan ha dit que no entenia res, què és el que no entén?*

C.J. Com serà aquesta vida futura, eterna. No avorrida, com diuen els infants, que quan els expliques el cel diuen que serà molt avorrit. No, no ho serà, però serà tan diferent, sense estar en els límits del temps i de l'espai. Nosaltres no tenim ni coordenades per imaginar-nos com pot ser. Però jo sé que Déu no em pot defraudar. M'ha donat un desig infinit de felicitat.

A.B. *Està una miqueta com Maragall en aquell famós poema "Quin ull ens obrireu..."*

C.J. Sí, m'agrada molt! Però ell es quedava de bon grat aquí encara... a la terra. És molt humà, aquest... el *Cant espiritual*.

A.B. *¿Entendria l'eutanàsia activa, és a dir que algú en ple ús de les seves facultats mentals digui "el dia que comenci a patir, desconnecteu la màquina"?*

C.J. Això no ho considero una eutanàsia activa.

A.B. *"Dóna'm una injecció"*.

C.J. Això ja és diferent. Una cosa que produeixi directament la mort, a mi em repugna perquè considero que la vida no me l'he donada jo mateix, és un do i és un do que l'hem de conservar i no ens l'hem de treure de sobre. I no cal arribar a l'eutanàsia activa, sinó assumir d'una manera constructiva les situacions difícils que ens posa la vida, perquè hi pot haver situacions... Per exemple, tinc amics i amigues tetraplègics, i són gent meravellosa els que conec. Ho han assumit, donen alegria a casa seva, els donen molta feina, però els donen molt d'amor i no veig que aquesta vida s'hagi de suprimir. Ara: em faig càrrec que hi hagi qui ho demani. Per altra banda, unes lleis que admetin això es presten a molts abusos i així podríem anar al nazisme. Hitler liquidava tots els que no podien produir per a l'Estat, per al Reich, i actualment hi ha, dissortadament, residències que jo em temo... vaja, tinc indicis que de vegades liquiden vellets que tenen la llibreta, que l'han entregada, i que arriba un moment que estan bastant malalts i diuen "no val la pena".

A.B. *Aquí a Catalunya?*

C.J. Em sembla que sí, i a la resta d'Europa han sortit casos publicats a la premsa i això a mi em repugna. Contra la voluntat del malalt, això és claríssim que no. Ahir encara em van consultar. Un malalt que està inconscient, està entubat i que fa tres setmanes que està així i no hi ha esperances que pugui tirar endavant. Em van dir: "Vostè considera que és una eutanàsia activa?". Doncs no, simplement deixar d'emprar mitjans extraordinaris per mantenir una vida que no té cap sentit.

A.B. *El que passa és que la casuística si no és infinita ho sembla, no? Per exemple penso en aquell tetraplègic gallec que estava perfectament conscient i que només es podia moure del coll en amunt.*

C.J. Jo no m'atreveixo a condemnar ningú, i desitjaria que no ho perseguissin encara que sigui il·legal, però èticament... Ara: l'Església hi està en contra.

A.B. *Sovint als homes d'Església, i vostè ara m'ho acaba de confirmar, la gent els venim a buscar perquè ens donin la seva opinió, el seu consell. Possiblement també una paraula que conforti davant d'una decisió difícil. ¿Creu que en general l'Església l'encerta? ¿Sap estar a l'altura?*

C.J. No sempre; no sempre perquè hi ha persones que apliquen amb molta rigidesa una moral que van estudiar fa 40 o 50 anys. Sembla que es preocupin més de quedar ells tranquils que no pas de donar tranquil·litat als altres.

A.B. ¿Ho diu també per exemple en qüestions de moral sexual?

C.J. No, no; això sí que s'hauria de revisar molt. I no sóc pas partidari d'una permissivitat així... boja, no. Però revisar unes tendències molt rígides. Hi ha molts comunicats escrits per gent cèlibe que no tenen experiència del matrimoni i que llavors exigeixen d'una forma incomprendible aquells pesos que ells no porten. Aleshores, per exemple [caldria] plantejar -jo sé que molts s'ho plantegen- una revisió de la limitació de naixements. Parlant amb matrimonis, et diuen: "Els mitjans naturals, primer que no són segurs i, després, de naturals no en tenen res, perquè dir a qui t'estima «avui no toca» o «avui toca», això no és gens natural. Si tenim fàrmacs per altres raons que ens ha donat la intel·ligència de Déu, per què no en podem fer servir, si al capdavant sembla una hipocresia de dir "jo no vull tenir fills, però usaré mitjans naturals"? La finalitat principal és poder usar el matrimoni i la intimitat conjugal. Penso que hi ha moltíssims -fins i tot bisbes, conec, eh?- que pensen així. En aquest moment no es planteja, però es plantejarà. Pau VI s'ho va plantejar i va estar a punt de donar alguna norma, però hi va haver pressions i... la *Humanae Vitae* va tenir una conseqüència que em va saber molt greu per ell, perquè era un home molt honest. La seva falta de popularitat, diguéssim, va començar amb la *Humanae Vitae*.

A.B. Per què diria que no rectifica l'Església, per por?

C.J. Sí, en gran part per por. Per por i també per una certa inèrcia, de "sempre s'ha fet així; costa molt". A mi em va agradar moltíssim el que ha fet Joan Pau II. Hi ha coses que, mira, de vegades a mi em deixen perplex, però és un acte preciós el que ha fet al Mur de les Lamentacions un vellet així, però capaç, contra l'opinió dels molts que l'envolten. Això és magnífic i denota que és una personalitat molt important de l'Església. Ara: hi ha altres aspectes que em fan patir, que em sembla que s'haurien d'afrontar. Tinc un amic professor d'universitat de biologia que em diu: "Cada vegada que surt un document sobre aquestes qüestions pateixo perquè els meus companys em fan broma". És un llenguatge primer científicament poc seriós i amb uns continguts pobres humanament. Hi ha una mena d'obsessió per aquests temes.

A.B. Pels temes del sexe?

C.J. Ui, i tant! Jo recordo que fa uns anys, quan hi va haver la notícia que moltes dones de Bòsnia havien estat violades, va sortir una nota del Vaticà dient que recordessin que no era lícit l'avortament. Jo vaig pensar: "Amb unes dones que acaben d'estar així, el que heu de fer és una paraula de confort, una paraula de...", però recordar-se això... A més, no eren catòliques; la majoria eren mahometanes, amb una mentalitat que sabien que potser serien rebutjades pels seus marits, eh? Dius: "És que viuen a la lluna?" No vol dir que se'ls digui que molt bé l'avortament, però, abans de pensar en això, estimeu les persones, doneu-los un missatge d'esperança i de confort. Doncs això és el que jo desitjaria. Hi ha moltes d'aquestes qüestions lligades amb la sexualitat. Per exemple, els homosexuals són persones com les altres. Un pot tenir diferents visions, però els documents que surten molt sovint fan la impressió que no se'ls estima o que són de segona categoria. Tingueu totes les teories morals i ètiques que vulgueu, però comenceu [tenint en compte] que són persones. Què faria Jesús? Com feia amb els leprosos o amb els samaritans, començaria per valorar-los i estimar-los, i és això el que trobo a faltar.

A.B. I els acabaria casant? És a dir, ¿s'imagina l'Església beneint un matrimoni d'homosexuals?

C.J. Això no ho sé, això no ho veig tan clar, perquè no veig que hagi de ser aquesta la solució, però tampoc no ho jutjo; no n'estic segur. Jo el que voldria és que es plantegessin amb simpatia i que se'ls escoltés. Ells creuen que sí, és molt important, però jo no veig clar que es puguin equiparar com si fos tan natural una cosa com l'altra. La naturalesa, físicament, presenta una complementarietat home-dona que no la veig tant, i per tant, jo no ho sé. Però el que tampoc no tinc clar, per exemple, és que puguin adoptar, perquè a mi sempre m'han dit els psicòlegs que és molt important la figura paterna i materna per al desenvolupament dels fills; això és un tema a estudiar. Però sembla que més que els capellans això ho haurien d'estudiar els pedagogs o els psicòlegs, donar feina als laics, perquè també són fills de Déu i són cristians, i Déu ens ha donat la ment i el cor per fer-los servir, no només per obeir el que diguin els capellans.

A.B. ¿Vostè creu que canviarà la posició de l'Església davant d'aquestes qüestions?

C.J. Jo ho espero.

A.B. Per què si no, què passarà? Haurà de tancar la barraca?

C.J. No! Tant com tancar la barraca, no, perquè sempre es troben persones... Hi ha una tipologia de creients que busquen que els diguin tot el que han de fer, i per això tenen èxit certes institucions que els ho donen tot, i possiblement se'n trobin, de persones porugues davant de la llibertat, i llavors se'ls dona tot un codi ètic que els dona amb molt de detall tot el que han de fer per salvar-se. Aquesta és una visió esquifida de la vida. Jo penso que és molt important l'element de llibertat per ser feliç i per tirar endavant. És millor equivocar-se que no pas no equivocar-se mai i viure ofegat.

A.B. En un camp més ampli d'observació del moment de l'Església: ¿la veu presonera d'alguns o d'algun grup de pressió en especial?

C.J. Home, tant com presonera no, però... que hi ha grups de pressió, sí. I tant! Sí, sí... S'equivoquen i potser n'hi ha bastants que van de bona fe, però n'hi ha alguns a qui potser poso interrogants. Donen més importància a obtenir el poder que no pas a ser fidels a l'Evangelí. En canvi, n'hi ha d'altres que es pensen que ells tenen la fórmula per tirar endavant l'Església i que la salvaran ells. N'hi ha que ho fan de bona fe, però s'equivoquen també perquè amb els problemes no es fa res més que anar-los ajornant, però queden. Diuen que el Concili va tenir conseqüències funestes: "Mireu que poca gent que va a les esglésies". Si no hi hagués hagut el Concili, encara estaríem pitjor. Jo n'estic convençut, d'això, perquè l'evolució que ha portat al món civilitzat, diguéssim, al Primer Món, que en diem, també hauria estat així, però s'hauria trobat amb una Església molt més tancada perquè ara n'hi ha que no van a l'església però que conserven uns valors humans. El Concili ha donat un sentit, per exemple, de la solidaritat, de la coherència, de l'honradesa. Hi ha molta gent que no practiquen i alguns es diuen agnòstics, però conserven una ètica maca, sí, sí.

A.B. Vostè parla des de la independència, suposo, de la seva trajectòria, de la seva edat, de la seva tranquil·litat d'esperit, naturalment. ¿Però és probable que hi hagi persones dins de l'Església com vostè i que no s'atreveixin a parlar per por de les represàlies?

C.J. No tant com represàlies, però és molt mal vist. Jo segurament que rebré alguna advertència després d'aquest programa. Jo tinc amics que em diuen: "No hauria de parlar d'aquesta manera, perquè escandalitza a molta gent bona". Jo dic: "Però aquests que es poden escandalitzar ja els consoleu vosaltres. És aquest petit ramadet que cuideu tant, però jo penso en molta gent que no van a l'església, però que tenen un desig de Déu i un desig cristià profund, i que a vegades estan molt més, però molt més, molt més a prop de Déu del que es pensen". Jo penso en aquests i ho dic a consciència. I si tinc després alguna advertència ja l'escoltaré, amb paciència, però crec que ho haig de fer així.

A.B. Encara sobre les posicions de l'Església, i més notablement sobre l'Església espanyola, m'imagino que li agradaria veure-la demanar perdó, molt especialment sobre el seu paper durant l'Alzamiento i acabada la guerra.

C.J. Evidentment, a mi no em van satisfer aquelles declaracions del cardenal Rouco. En aquest sentit, el cardenal de Barcelona ho va dir més clar, i això que és el vicepresident de la Conferència Episcopal Espanyola!, però ja hi ha una sensibilitat diferent. Està a prop de la clerecia catalana, va patir molt i hi va haver molts màrtirs i molts assassinats, però és una visió molt més matisada... Tenim el cardenal Vidal i Barraquer, que era un home de pau, un home de dretes, evidentment, però que no va voler entrar en partidismes, i això li va costar morir a l'exili. Això ha marcat la clerecia catalana, en gran part, i llavors sense apassionaments polítics, però em sembla que... Mira, a nosaltres mateixos ens van matar 23 monjos.

A.B. Van haver de marxar...

C.J. Van haver de marxar els que es van salvar... Va ser la Generalitat; en Ventura Gassol, sobretot, els va ajudar. Però els que van agafar a Barcelona i a altres indrets de Catalunya... són 23 monjos... Sempre he dit, també en nom d'ells, que demano que es tingui la mateixa comprensió pels disbarats que es van fer aquí que pels de l'Espanya nacional, que també són molts grossos. Amb la repressió que hi va haver aquí contra persones que no havien fet cap crim, però que se'ls va jutjar sumariíssimament i se'ls va afusellar: en conec casos que et deixen molt impressionat.

A.B. Estic segur que molts creients, especialment persones grans, deuen pensar: «¿I qui demana perdó per tots els capellans i monges que van matar o per la gent que pel sol fet d'anar a missa els mataven els que aleshores es deien 'els rojos'?».

C.J. Hi estic d'acord. A mi em va demanar perdó la Passionària, quan em va venir a veure després de la mort de Franco.

A.B. Què diu ara?

C.J. Jo hi havia tingut contacte perquè vaig fer algunes gestions per presos que resulta que eren del PSUC. Jo ho feia per tots igual, perquè són persones humanes. Em va enviar una icona d'una verge de Rússia amb una carta. M'ho van portar a mà, i jo li vaig enviar un colom de Picasso per mostrar-li que estava agraït. I llavors ella va pujar i vam tenir una conversa preciosa. Ella em va dir: "¿Vostè ho sap, eh, que jo vaig estar aquí a Montserrat durant la guerra?". "Sí que ho sé -li vaig dir-, però mentrestant els monjos s'havien hagut d'amagar i ens en van matar 23. Tenim una fotografia de vostè parlant amb aquell ímpetu que parlava". I va dir: "Sí, i haig de reconèixer que ens vam equivocar perseguint l'Església catòlica perquè vam ofendre l'actitud d'una gran part del poble espanyol. Jo mateixa havia estat creient i vaig identificar l'Església amb els caps o responsables de les mines, que tractaven tan malament els minaires que els dies que plovia no podien entrar a treballar, però tampoc no cobraven", i una sèrie de coses. M'ho va explicar amb gran senzillesa. Era una senyora gran, ja, i venia acompanyada de tot l'equip del PSUC. Venia a agrair tot el que havíem fet, i va demanar excuses: "Ens vam equivocar", va dir.

A.B. Ja que parlem de figures històriques, una que ha estat a Montserrat en la transició del que en podríem dir el franquisme pur i dur i el final del franquisme, és naturalment l'abat Escarré, sobre el qual ja s'ha publicat alguna cosa, i fins i tot controvertida. Recordo un article, per exemple, del pare Raguier que en el seu moment va aixecar, no diré un notable escàndol, però sí molt de comentari: perquè al costat de la mitificació que molts havien fet del personatge que es va enfrontar al franquisme, en descobria també el que podríem dir-ne la seva cara franquista, falangista. ¿Se'n pot parlar ara ja lliurement de la figura d'Escarré i mirar de situar-ho en diferents moments de la seva vida?

C.J. Se'n pot parlar, sobretot de la seva actuació exterior. Ara, amb la seva actuació com a abat i interna s'ha de ser molt delicat perquè som fills seus; jo vaig ser rebut per ell i li estic molt agraït, i ara comprenc més els seus aspectes positius i els límits que tota persona humana té. Però jo recordo ben bé l'any 41, quan el va elegir la comunitat com a abat coadjutor de l'abat Marcet, que estava ja malalt. La gent, els comentaris, li deien "l'abat falangista" i el contraposaven a l'abat Marcet. De fet, ell volia influir des de dintre del règim per canviar-lo o per millorar-lo. A mi personalment m'havia explicat com Pius XII li havia demanat que fes una gestió oficiosa perquè Franco deixés tornar de l'exili, a Suïssa, el cardenal Vidal i Barraquer. I Franco li va dir: "Miri, vostè em diu això, però hi ha molta altra gent, i fins i tot bisbes, que em diuen que no". L'abat Escarré em deia: "Jo vaig quedar impressionat, vaig anar obrint els ulls i vaig veure que era molt difícil que canviés el règim des de dintre". Llavors van començar els contactes amb el grup Torras i Bages. Fa poc en vam parlar amb grups d'obrers que pujaven... Ell va anar descobrint els aspectes i les mancances, diguem-ne democràtiques, d'aquest règim. Una vegada Franco el va cridar i van visitar les obres del Valle de los Caídos. Va veure presos polítics allà treballant, i Franco li va demanar que hi enviés monjos de Montserrat i ell ho va declinar: "No, estem al centre de Castella, vostè ha de portar aquí monjos de Castella". Però va ser a poc a poc que ell va anar reflexionant. I, per tant, contraposar-ho o bé dir que ell ho va fer per oportunisme no és cert; després jo crec que va anar evolucionant.

A.B. *Un procés de maduració que el va portar a acceptar la proposta de fer unes declaracions gruixudes a 'Le Monde' a propòsit de la falta de llibertat que hi havia a Espanya. I em sembla que em va dir del tracte castellanitzat que rebia Catalunya. Allò de som espanyols però no som castellans, no?*

C.J. Exacte. I va dir: 25 anys, que no són de pau, sinó de victòria. Va dir unes frases molt... "Aquest govern es presenta com a catòlic, però no és cristià".

A.B. *¿Ell ho va consultar amb la comunitat o va ser una decisió absolutament personal?*

C.J. No, perquè en aquell moment ell ja no era abat de govern, sinó que ho era l'abat Brasó. Llavors ell actuava una mica segons la seva visió de cara a fora. No tenia el govern de la comunitat, però tenia una certa representativitat, i això evidentment va ser font de tensions.

A.B. *¿Vol dir que no tota la comunitat va estar d'acord amb aquelles declaracions?*

C.J. No, sobretot perquè era un moment delicat. Uns deien: "Que no aparegui aquesta falta d'unitat de la comunitat perquè farà mal a Catalunya". D'altres deien: "No, que aparegui". La veritat cal sempre, la veritat històrica. Això explica una mica que sigui un tema sobre el qual no ens agradi gaire donar-hi voltes, però, ja que ho ha preguntat, doncs, mira, ha sortit.

A.B. *Què passa? ¿Ha deixat alguna ferida que encara no s'ha tancat?*

C.J. Jo penso que encara hi ha ferides per tancar, sí.

A.B. *En el si de la comunitat? ¿Com a conseqüència d'allò, només?*

C.J. Sí, vaja, del conjunt.

A.B. *Doncs no havia de ser gaire fàcil en aquelles condicions, a finals del 60. Bé, pel mig va haver-hi un altre pontificat, però molt breu.*

C.J. Els cinc anys que va ser coadjutor l'abat Brasó, va ser molt difícil. Després, l'any 66 vaig començar.

A.B. *Doncs no devia ser gens fàcil.*

C.J. No, no va ser gens fàcil i vaig cometre molts errors; ara me n'adono més.

A.B. *Com ara quins? De quin tipus?*

C.J. Per exemple, quan em vaig proposar d'unir la comunitat, pensava que si procuràvem que els que posaven l'accent en l'adaptació al món modern fossin més moderats i els que posaven l'accent en la fidelitat a la tradició també, podríem arreglar la cosa. Vaig veure-ho al cap d'un any. Vaig veure que era totalment inútil, que era millor ajudar-los a tots a ser autèntics i a fer comprendre que necessitàvem l'ajut de tots i la col·laboració de tots en una comunitat plural, perquè aprenguéssim a respectar-nos i a col·laborar. Això va ser la cosa principal que vaig aprendre.

A.B. *Potser en aquella època, com mai, Montserrat va ser més una abadia benedictina en aquest país. Potser per desgràcia moltes coses són més que el que són, no? Hi ha clubs que són més que un club i... ¿Montserrat potser en aquella època era més que una abadia en aquest sentit?*

C.J. Això a mi no m'agrada, això que era més que més una abadia, però, certament que va fer unes accions de suplència, diguem-ne, que en aquell moment no podia fer ningú. Aquí venia gent desesperada, creients i no creients... Hi havia molt bisbes, la majoria, que eren castellans, i feia la impressió que... mira, que eren una mena de governadors civils enviats per Roma, però havien de fer un jurament davant de Franco...

A.B. *Tenia un privilegi de presentació, no?*

C.J. Sí. I quan Pau VI li va demanar que hi renunciés s'hi va resistir. S'hi va resistir fins al final.

A.B. *Pau VI li va dir a vostè que rebés tothom, no?*

C.J. Sí. Això va ser el gener del 71. Al desembre hi va haver la tancada d'intel·lectuals, i a mi em van acusar, a Roma, que havia rebut comunistes aquí dins del monestir, i jo vaig fer un informe dient que havia rebut, vaja, tota mena de gent. Hi havia tots els partits, o sigui que... però al rebre'm Pau VI amb un grup de monjos que anaven a la Fundació de Jerusalem... jo anava allà pensant: "Aquesta vegada te la carregues", i em devia veure així, tan... que es va posar a riure i va dir: "Estic molt content de parlar amb un home tan important". Llavors jo em vaig posar a riure... "He dit el seu nom a tota la premsa d'Europa, a tot arreu ha sortit", i dic: "Sí, és que era una situació molt difícil".

A.B. *Única a Europa, gairebé, sí.*

C.J. I aleshores ell em va dir: "No tingueu por, rebeu a tothom", i vaig arribar a Barcelona i ho vaig dir als periodistes perquè ho fessin saber. Era un jugar... Jo tenia contacte, a vegades per intercedir per altres, amb Garicano Goñi. Vam tenir força contactes i jo veia que hi havia una barreja, uns més i uns menys, de voler evolucionar dins del règim, oi? I es feien acostaments... A vegades fins i tot em preguntaven: "¿Vostè coneix alguns polítics?", i demanaven tenir contactes perquè es preparava ja la Transició. Llavors em vaig adonar com de malament es va portar tota la qüestió del País Basc, perquè encara no havien començat els assassinats. Els joves bascos o d'ETA posaven explosius en un repetidor de ràdio o de televisió quan feia un discurs Franco, però en canvi la policia i la Guàrdia Civil els torturaven sistemàticament. I jo l'hi deia al Tomás Garicano, i ell em responia: "*Usted es un ingenu. Usted cree todo lo que le dicen los abogados y los curas vascos*". Jo anava sovint al País Basc perquè hi teníem dos monestirs, i jo li deia: "Això acabarà amb sang", i així és com ha acabat. I ho han portat tan malament, tan malament, perquè la repressió franquista després de la guerra va ser terrible. Quan jo hi vaig anar als anys 60 encara hi havia capellans enterrats a les voreres de les carreteres perquè havien predicat en basc. Vull dir: unes injustícies tan grosses... I després de tanta injustícia ha sortit l'odi. La impressió que em van fer és que eren gent preciosa, els últims que vaig veure, que després vaig dir que no els volia veure més. L'última vegada que van venir aquí ja venien armats i jo vaig que no, que això no. Però vaig tenir la impressió que eren..., que no sabien fer res més que matar. I estaven amb la droga, amb una permissivitat

sexual i promiscuïtat total: ells mateixos es van degradar. Ara, que això no es miri... Jo tinc por que per qüestions preelectorals es digui: "No, no, ara de moment no ens convé fer la pau". Això ho trobo criminal i amb falta de visió de futur. Un estadista honest i intel·ligent no pot deixar-ho per més endavant. Potser és molt difícil, però s'ha de fer tot el possible per buscar una solució.

A.B. Sembla que digui una suprema raó, que és: no es pot posar preu polític a la pau perquè aleshores sempre serem víctimes del xantatge dels que maten, no?

C.J. Potser sí, no ho sé. Jo penso que s'ha tractat molt malament un dels homes més clarividents del País Basc, que és el bisbe Setién. És amic meu i és dels bisbes més intel·ligents i que ha fet una anàlisi més fonda, i l'han criminalitzat. La premsa de Madrid i les ràdios n'han dit unes bestieses... I ell jo crec que ha fet ben fet de presentar la renúncia abans del que tocava per assegurar que almenys hi hagués una persona com cal, que és un amic seu, eh? Però jo penso que no hi ha dret amb el que se li està fent, perquè se l'ha presentat com a amic d'ETA, i ell no té res a veure amb ETA. Hi ha mirat d'intervenir, però és un home que ha buscat la pau per al seu poble, de veritat, i que sempre ha protestat pels crims d'ETA. Però també ha protestat pels crims de la Guàrdia Civil i la policia, i en això té tota la raó.

A.B. ¿Com s'explica aquesta dificultat, fins i tot per a una cosa tan senzilla com que el Papa digui "Bon Nadal"?

C.J. Perquè està envoltat d'alguns prelats importants espanyols que li donen una informació completament falsejada. Aquests senyors són culpables i no tenen ni un sentit de... pastoral. Això només és un signe, però és un signe que seria molt agraït. I és completament injust que feliciti el Nadal en altres llengües europees que parlen molta menys gent i que no formen cap Estat actualment. Hi ha Andorra, que és un Estat sobirà. Ells també ho han demanat, i res. És que hi ha alguns representants de l'episcopat espanyol que ocupen llocs a Roma que són tan centralistes o pitjor que els polítics, i tenen una incomprensió total per Catalunya; i és que no ens estimen. El que veig és que no ens estimen, només ens vigilen per tenir-nos subjectes, com una colònia. Això ho trobo molt malament! I que triguin tant a aprovar el Concili Tarraconense, que triguin tant a donar això del títol d'una regió, o d'una certa autonomia, és una cosa que dius: hi ha raons polítiques i no es comporten com a pastors. I això a mi m'indigna.

A.B. No hi deu haver alguna cosa també de la nostra incapacitat, feblesa...

C.J. Sí, miri, perquè som tan prudents... Massa prudents som!

A.B. Que, com deia Macià, la prudència no ens faci ser traïdors...

C.J. Gairebé...